

Araştırma Makalesi

Mersin Univ Sağlık Bilim Derg 2025;18(1):23-33

doi: 10.26559/mersinsbd.1492920

Acil yardım ve afet yönetimi öğrencilerinin afetlerde psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliklerinin değerlendirilmesi

 Gülhan Şen¹

¹ Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi SBF Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Burdur, Türkiye

Öz

Amaç: Afete müdahalede görev alacak olan Acil Yardım ve Afet Yönetimi öğrencilerinin afetlerde psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliklerini değerlendirmek amaçlanmıştır. **Yöntem:** Araştırma verileri Mart-Mayıs 2024 tarihleri arasında, 352 öğrenciden yüz yüze anket formu ile toplanmıştır ve Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği kullanılmıştır. Araştırma verileri tanımlayıcı istatistiksel yöntemler, bağımsız t testi, tek yönlü varyans analizi ve doğrusal regresyon analizi ile analiz edilmiştir. **Bulgular:** Katılımcıların %73.9'u psikolojik ilk yardım ile ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını, %60.2'si psikolojik ilk yardım uygulama konusunda kendini yeterli hissetmediğini ve %92'si ise bölüm müfredatında psikolojik ilk yardım dersinin zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir. Katılımcıların afetlerde psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlik toplam puan ortalamaları 130.98 ± 21.31 'dir. 4. sınıfların, psikolojik ilk yardım ile ilgili eğitim alanların, afette gönüllü olarak görev alanların, afetlerde psikolojik ilk yardım zorunlu dersinin olması gerektiğini düşünenlerin ve psikolojik ilk yardım uygulama konusunda kendini yeterli hissedenlerin ölçek puanları anlamlı olarak daha yüksektir ($p < 0.05$). Ayrıca 4. Sınıf ve psikolojik ilk yardım uygulama konusunda kendini yeterli hissetme değişkenlerinin, psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliğinin belirleyicileri olduğu, bu değişkenlerin ölçek puanının %12.8'ni yordadığı saptanmıştır ($F = 8.359$; $p < 0.001$). **Sonuç:** Acil Yardım ve Afet Yönetimi öğrencilerinin psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterliklerinin geliştirilmesi, buna yönelik olarak müfredata ders eklenmesi, tekrarlanan uygulamalı simülasyon eğitimlerinin verilmesi önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Afet, psikolojik ilk yardım, afetlerde psikolojik ilk yardım, afetlerde risk azaltma

Yazının geliş tarihi: 30.05.2024

Yazının kabul tarihi: 13.08.2024

Sorumlu yazar: Gülhan Şen, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Acil Yardım ve Afet Yönetimi Bölümü, Burdur/Türkiye. Tel: 0248 2133500, E-posta: gulhansen@mehmetakif.edu.tr

Evaluating self-efficacy of emergency aid and disaster management students in applying psychological first aid during disasters

Abstract

Aim: This study aimed to evaluate the self-efficacy of Emergency Aid and Disaster Management students who will participate in disaster response. **Method:** The research data were collected from 352 students using a face-to-face survey form between March and May 2024, and the Psychological First Aid Application Self-Efficacy Scale was used. The research data were analyzed using descriptive statistical methods, independent t-tests, one-way analysis of variance, and linear regression analysis. **Results:** 73.9% of the participants stated that they did not receive any training on psychological first aid, 60.2% did not feel competent in applying it, and 92% stated that a psychological first aid course should be mandatory in the department curriculum. The total mean score of the participants for self-efficacy in applying psychological first aid in disasters was 130.98 ± 21.31 . The scale scores of 4th-grade students, those who received psychological first aid training, those who volunteered in disaster, those who thought that psychological first aid should be mandatory in disasters, and those who felt competent in applying psychological first aid were significantly higher ($p < 0.05$). In addition, it was determined that the variables of 4th grade and feeling competent in applying psychological first aid were the determinants of psychological first aid application self-efficacy, and these variables predicted 12.8% of the scale score ($F = 8.359$; $p < 0.001$). **Conclusion:** It is recommended that Emergency Aid and Disaster Management students' self-efficacy in applying psychological first aid be improved, courses should be added to the curriculum, and repeated practical simulation training should be provided.

Keywords: Disaster, psychological first aid, psychological first aid in disasters, risk reduction in disasters

Giriş

Afetler, toplumların kaynaklarını kullanma kapasitesini aşan ve fiziksel, ekonomik, sosyal ile psikolojik açıdan yıkıcı etkilere yol açan, toplumsal işleyişi ciddi biçimde sekteye uğratan olaylardır. İnsanlığın tarihi boyunca afetlerle mücadele edilmiş olmasına rağmen, günümüzde afetlerin yıkıcı etkileri daha fazla olmaktadır. Uluslararası Afet Veri Tabanı olan EM-DAT'a göre, 2023 yılında dünya çapında 399 doğal afet meydana gelmiş olup 86.473 kişi hayatını kaybetmiş ve 93.1 milyon kişi de fiziksel, ekonomik ve psikolojik olarak etkilenmiştir. Tablo 1'de ise 2023 yılında en çok ölüme ve insanın etkilenmesine sebep olan ilk 10 afete ait veriler sunulmuştur.¹ Buna göre 6 Şubat 2023 tarihinde Türkiye'nin güneyini ve Suriye'nin kuzeyini etkileyen depremde 56.683 kişi hayatını kaybetmiş ve yaklaşık 18 milyon insan etkilenmiştir. Bu depremler toplam ölümün üçte ikisini oluşturarak 2023 yılının en yıkıcı depremi olmuş ve art arda büyük iki

depremin olması, şiddeti ve kapsadığı alanlar bakımından Türkiye'de yüzyılın afeti olarak kayıtlara geçmiştir.² Bununla birlikte Eylül ayında Libya'yı vuran Daniel fırtınası 8.000'i kayıp kişi olmak üzere 12.352 kişinin ölümüne sebep olarak ikinci en ölümcül afet olmuştur. Afetlerden daha az etkilenen ve bir an önce normal hayata dönebilen afete dirençli toplumların oluşturulması için afetlerde gerekli psikolojik müdahaleyi yapabilecek personellerinin olması önem taşımaktadır. Proaktif bir yaklaşımla değerlendirildiğinde, afete hazırlık döneminde PİY uygulayabilecek yeterli ve nitelikli insan kaynağının oluşturulması gerekmektedir. Profesyonel afet müdahale görevlilerinden (sağlık personelleri, sosyal hizmet uzmanları, afete müdahale ekipleri) öğretmenlere, din adamlarına ve PİY konusunda eğitilmiş afet gönüllülerine kadar uzanan bir dizi profesyonel olmayan hizmet sağlayıcı tarafından da uygulanabilmektedir.^{4,6}

PİY, afetten etkilenen bireyler üzerindeki olumlu etkilerinin yanı sıra, kurtarma ekibini, sağlık personelinin ve merkez üssünde çalışan gönüllüleri de olumlu yönde etkilemektedir. Acil müdahale ekiplerinin ve gönüllülerin PİY eğitimi, onların afet sonrası dönemde ihtiyaçlarını karşılama becerilerini kolaylaştırmaktadır.¹¹ Dolayısıyla afet öncesi dönemde afete müdahalede görev alacak profesyonellerin, krize erken müdahale aracı olarak PİY uygulama öz yeterliliğini kazandırılması önemlidir. Bu bağlamda çalışmanın amacı, gelecekte profesyonel olarak afete

müdahalede görev alacak olan Acil Yardım ve Afet Yönetimi (AYAY) öğrencilerinin afetlerde PİY uygulama öz yeterliklerini değerlendirmek ve öz yeterliklerini etkileyen faktörleri belirlemektir. Buna göre bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır.

Soru 1: AYAY öğrencilerinin afetlerde PİY uygulama öz yeterliliği ne düzeydedir?

Soru 2: AYAY öğrencilerinin afetlerde PİY uygulama öz yeterliliğini etkileyen faktörler nelerdir?

Tablo 1. Dünya genelinde toplam ölüm ve etkilenen kişi sayısına göre ilk on afet- 2023¹

Sıra	Ülke	Afet	Toplam Ölüm	Ülke	Afet	Toplam Etkilenen Kişi (Milyon)
1.	Türkiye	Deprem	50.783	Endonezya	Kuraklık	18.8
2.	Libya	Daniel Fırtınası	12.352	Hindistan	Sel	10.2
3.	Suriye	Deprem	5.900	Türkiye	Deprem	9.2
4.	Kongo	Sel	2.970	Suriye	Deprem	8.8
5.	Fas	Deprem	448	Guatemala	Sel	4.4
6.	Afganistan	Deprem	2.445	Hindistan	Michaung Tropikal Fırtınası	4.4
7.	Hindistan	Sel	1.529	Tanzanya	Sel	2.9
8.	Malavi	Freddy Tropikal Fırtınası	1.209	Somali	Sel	2.5
9.	Nijerya	Sel	275	Malavi	Freddy Tropikal Fırtınası	2.3
10.	Yemen	Sel	248	Filipinler	Sel	2.1

Psikolojik İlk Yardım

Psikolojik ilk yardım, bir afetin ardından başlangıçtaki sıkıntıyı azaltmayı, kısa ve uzun vadeli uyumsal işlevselliği desteklemeyi amaçlayan, afetlerden etkilenen insanların psikolojik iyileşmelerinin sağlanmasında kritik öneme sahip olan basit ve pratik bir erken psikososyal müdahale yaklaşımıdır.¹²⁻¹⁴ DSÖ PİY'i "acı çeken ve desteğe ihtiyaç duyan bir insana insani, destekleyici bir yanıt" olarak tanımlanmaktadır.¹⁵

Psikolojik ilk yardım uygulamalarında iki farklı model benimsenmektedir. İlki DSÖ tarafından geliştirilen ve "bak, dinle ve bağlantı kur" olmak üzere üç temel eylemden oluşan PİY modelidir. Bu model, insanları konuşmaya zorlamamayı, onları etkin dinlemeyi, temel gereksinimlerini hızlıca belirlemeyi ve

karşılama, güvende hissetmelerini sağlayacak temaslarda bulunmayı ve doğru bilgi edinmelerini desteklemeyi temel almaktadır. Bu bağlamda bak ilkesi, kriz durumunu gözlemlemek ve güvenliği kontrol etmek üzerinedir. Buna göre öncelikle güvenlik kontrol edilmeli, acil temel ihtiyacı olanlar ve ciddi reaksiyon gösterenler belirlenmelidir. Dinle ilkesi, afetten etkilenen insanlara nasıl yaklaşılması gerektiğini, dinleyerek ihtiyaçlarını ve sorunlarını belirlemeye, temel ihtiyaçlarını karşılamalarına ve hizmetlere erişmelerine yardımcı olma konusunda rehberlik etmektedir. Bağlantı kur ilkesi ise elde edilen bilgiler ışığında bireylerin sorunlarla baş edebilmesine yardımcı sosyal destekleriyle veya hizmetlerle bağlantı kurmayı sağlamaktadır.¹⁵

Bir diğer PİY modeli ise Brymer ve ark. tarafından geliştirilen sekiz basamaklı PİY modelidir ve Ulusal Çocuk Travmatik Stres Ağı ve Ulusal Travma sonrası Stres Bozukluğu Merkezi'nin hazırlamış olduğu "Psikolojik İlk Yardım Saha Operasyonları Kılavuzu"nda yer almaktadır. Bu kılavuz, afet ve terörizmin hemen ardından çocuklara, yetişkinlere ve ailelere yardım etmek için sekiz basamaklı PİY çerçevesi sunmaktadır. Çocuk ve ergen uygulamalarında, aynı basamakların, onların gelişim evrelerine ve özelliklerine göre uyarlanarak uygulanması tavsiye edilmektedir.¹² PİY uygulamalarında hazırlık, psikolojik triyaj ve sekiz basamaklı PİY modeli olmak üzere üç aşama vardır. Buna göre hazırlık aşamasında amaç hizmet sağlayıcının psikolojik korunmasını sağlamak ve PİY hizmetinin etkinliğini

artırmaktır. Bu amaçla hem bireysel hem de olaya özgü birtakım hazırlıklar yapılması gerekmektedir. İkinci aşama olan psikolojik triyaj ise afetler gibi etkilenen insan sayısının çok, kaynakların ise kısıtlı olduğu olaylarda, kişileri etkilenme düzeyine ve psikolojik tepkilerine göre önceliklendirme yaparak bireylere, en hızlı ve etkili yardımı sağlama işlemidir. Son olarak da sekiz basamaklı PİY modeline geçilmektedir.^{16,17} PİY güvenlik duygusunu teşvik etmek, sakinleşmeyi teşvik etmek, kişisel ve toplumsal yeterlilik duygusunu teşvik etmek, bağlılığı teşvik etmek ve umut aşılama¹⁸ olmak üzere beş temel prensibe dayanmaktadır. Bu temel ilkeler son aşama olan sekiz basamaklı PİY modelinin temel eylemlerine dönüştürülmüştür.^{12,14} Bu temel eylemler ve hedefleri Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Psikolojik ilk yardımın temel eylemleri ve hedefleri¹²

Temel Eylemler	Hedefleri
1. Temas ve Katılım	Mağdurlar başlatmış olduğu temaslara yanıt vermek veya temasları zorlayıcı olmayan, şefkatli ve yardımsever bir şekilde başlatmak.
2. Güvenlik ve Rahatlık	Bir an önce ve sürekli olarak güvenliğini sağlayarak fiziksel ve duygusal rahatlık sağlamak.
3. Dengeleme (gerekirse)	Gerekli olması halinde duygusal olarak bunalmış veya kafası karışmış mağdurları sakinleştirmek ve yönlendirmek.
4. Bilgi Toplama	Mağdurların acil ihtiyaçlarını ve endişelerini belirlemek ve PİY müdahalelerine uyarlamak
5. Pratik Yardım	Mağdurların acil ihtiyaçlarına ve endişelerine yönelik pratik yardımda bulunmak
6. Moral ve Sosyal Destek	Aile, arkadaşlar ve topluluk yardım kaynakları gibi birincil destek kişileri ve diğer sosyal destek kaynakları ile mağdurları buluşturmak
7. Başa Çıkmaya Yöntemleri	Stres tepkileri ve stresle başa çıkma konusunda bilgi sağlamak, sıkıntıyı azaltmak ve uyumsal işleyişi teşvik etmek.
8. İşbirlikçi Hizmetlerle Bağlantı Kurma	Mağdurların o anda veya gelecekteki ihtiyaçları için mevcut hizmetlerle bağlantı kurma ve yönlendirme

PİY' in afetler gibi zorlu koşullarda pratik bir şekilde uygulanabilir olması, tüm bireylerin gelişim evrelerine ve kültürlerine uyarlanarak esneklik sağlaması ve herkes tarafından her yerde uygulanabilir olması sebebiyle sıklıkla kullanılmaktadır. PİY, travmatik bir olay yaşayan kişiler için profesyonel ruh sağlığı eğitimi almamış gönüllüler tarafından sağlanabilecek kabul edilebilir bir müdahale seçeneği sunmaktadır.^{12,16} Burada önemli olan gönüllü hizmet sağlayıcıların PİY konusunda eğitilmesi gerekliliğidir.^{19,20} Diğer taraftan PİY güvenliğin ve gizliliğin sağlanabildiği her yerde uygulanabilmektedir. Ayrıca afetler

gibi kaotik ortamlarda güvenlik ve gizliliğin yanı sıra kişilerin kendilerini rahat hissettikleri ve psikolojik olarak olumsuz etkilenmeyecekleri alanlarda PİY müdahalesini gerçekleştirmeye özen gösterilmelidir.^{13,16}

Gereç ve Yöntem

İlişkisel tarama modelinde gerçekleştirilen araştırmanın evreni Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Acil Yardım ve Afet Yönetimi (AYAY) Bölümü 2., 3., ve 4.

sınıflarında birinci ve ikinci öğretim olmak üzere öğrenim gören üniversite öğrencileri olarak belirlenmiştir. Hem teorik hem de uygulama anlamında temel dersleri almalara ve mesleki yetkinlikleri göz önünde bulundurularak 1. sınıf AYAY öğrencileri ile çalışmaya katılmaya gönüllü olmayan öğrenciler çalışma dışında bırakılmıştır. Buna göre 2023-2024 yılında bölümde öğrenim gören 2. sınıflar 140, 3. Sınıflar 95 ve 4. Sınıflar ise 239 olmak üzere evren 474 kişiden oluşmaktadır. Araştırmada herhangi bir örnekleme yöntemi kullanılmamış olup, tam sayım yöntemi ile tüm evrene ulaşılması hedeflenmiştir.

Çalışma verileri Mart-Mayıs 2024 tarihleri arasında yüz yüze anket formu ile toplanmıştır. Çalışmaya katılmaya gönüllü 352 öğrenci araştırmaya dahil edilmiş olup evrenin %74,26'sına ulaşılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak hazırlanan anket formu "Tanıtıcı Bilgi Formu" ve "Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği" olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Tanıtıcı Bilgi Formu, katılımcıların sosyo-demografik özelliklerini ve afetlerde psikolojik ilk yardım ile ilgili düşünce ve deneyimlerini belirlemeye yönelik 12 sorudan oluşmaktadır.

Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği ise, Kılıç ve Şimşek (2022) tarafından PİY uygulamasında öz yeterliğin belirlenmesi amacıyla geliştirilmiştir. Ölçekte madde puan aralığı 1 ile 5 arasında değişen, 35 madde ve tek alt boyuttan oluşmaktadır. Herhangi ters madde bulunmayan ölçekte toplam puan, ölçekte tek faktörden alınan puanların toplanmasıyla elde edilmektedir ve puan aralığı 35-175'tir. Puanın yüksek olması PİY uygulama öz yeterliğinin yüksek olduğunu, düşük olması PİY uygulama öz yeterliğinin ise düşük olduğunu göstermektedir. Ölçeğin Cronbach alpha değeri $\alpha = 0.951$, test-tekrar test korelasyon katsayısı $\alpha = 0.932$ 'dir.⁵ Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alpha değeri $\alpha = 0.965$ olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 25.0 programı kullanılarak, tanımlayıcı istatistiksel metotlar ve hipotez testleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin normallik varsayımı Q-Q Plot çizimi ve basıklık-çarpıklık değerleri ile değerlendirilmiştir. Verilerin normal dağılımı sonucunda niceliksel verilerin analizinde, bağımsız t testi ve tek yönlü varyans analizi uygulanmıştır. Tek yönlü varyans analizinde fark bulunduğu durumda fark yaratan grubu ya da grupları bulmak için eşit örneklem sayısı şartını gerektirmediğinden Bonferroni testi kullanılmıştır. Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği'nin belirleyicileri ise çoklu doğrusal regresyon analizi (Enter Modeli) ile değerlendirilmiştir.

Çoklu doğrusal regresyon analizi yapılmadan önce karşılanması gereken ön koşullar test edilmiştir. Regresyon analizinde ilk olarak bağımlı ve bağımsız değişkenler en az eşit aralık ölçeğinde ölçülen sürekli değişkenler olmalı ve normal dağılım göstermelidir. Ancak bu araştırmada olduğu gibi sınıflama ölçeğine giren bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkenler üzerindeki etkilerini incelemek istenmesi halinde; sınıflamalı değişken düzeyinin biri dışta tutularak düzey sayısının bir eksiği kadar üretilen ve "dummy" değişken olarak isimlendirilen yapay değişkenler oluşturulmaktadır.²¹ Bu çalışmada modele alınan kategorik değişkenler dummy değişkene dönüştürülmüş ve referans değişkenler Tablo 5'de gösterilmiştir.

Regresyon analizinin ön koşulu olan normallik ve doğrusallık varsayımı için ZPRED-ZRESID grafikleri incelenmiştir. Buna göre standardize edilmiş yordanan değişkenler için oluşturulan histogram ve P-P Plot eğilerine göre normallik ön koşulu sağlanmıştır. Diğer taraftan standardize edilmiş artık değerler ile standardize edilmiş yordanan değerler için elde edilen saçılma diyagramına göre doğrusallık karşılanmıştır.

Regresyon analizinin bir diğer varsayımı olan çoklu bağlantının olup olmadığını tespit etmek için varyans büyütme faktörü (VIF) değerlerine bakılmıştır.

Buna göre VIF değerleri 10'dan yüksek olması çoklu bağlantı olduğunu göstermektedir.²¹ Bu çalışmada VIF değerleri 1.070 ile 1.400 arasında değişmektedir (Tablo 5). Sonuç olarak çoklu doğrusal regresyon analizi için normallik ve doğrusallık varsayımları karşılanmış olup çoklu bağlantı sorunu olmadığı tespit edilmiştir. Analizler için anlamlılık düzeyi $p<0.05$ olarak kabul edilmiştir.

Etik Onay: Çalışma Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi (MAKÜ) Girişimsel Olmayan Klinik Araştırmalar Etik Kurulu'nun 07.02.2024 tarihli 2024/02 numaralı toplantısında, GO 2024/82 sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Bulgular

Araştırmaya katılan katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımının gösterildiği Tablo 3'e göre katılımcıların %63.9'u kadın, %36.1'i erkektir ve yaş ortalamaları $X \pm SS$,

22.46 ± 3.901 şeklindedir. Katılımcıların %79.3' ü PİY kavramının ne olduğunu bildiğini, %73.9'u ise PİY ile ilgili herhangi bir eğitim almadıklarını belirtmiştir. Çalışmada katılımcıların %27.8'i daha önce bir afete maruz kaldığını fakat bu kişilerin %63.3'ü afettede olduğu dönemde herhangi bir PİY hizmeti almadığını belirtmiştir. Diğer taraftan katılımcıların %30.1'i daha önce bir afete müdahalede gönüllü olarak görev aldığını ve bu katılımcıların %52.8'i gönüllü olarak yer aldığı afete müdahalede PİY uyguladığını belirtmiştir. Afetlerde PİY kavramının öneminin sorgulandığı sorularda katılımcıların %97.2'si afetlerde PİY uygulamasının gerekli olduğunu ve %92'si ise AYAY bölüm müfredatında bu dersin zorunlu olması gerektiğini belirtmiştir. Çalışmaya katılan katılımcıların %60.2'si ise herhangi bir afete müdahale sırasında psikolojik ilk yardım uygulama konusunda kendini yeterli hissetmediğini belirtmiştir. Son olarak katılımcıların PİY uygulama öz yeterlik toplam puan ortalamaları 130.98 ± 21.31 'dir.

Tablo 3. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre dağılımı (N=352)

		N	%
Cinsiyet	Kadın	225	63.9
	Erkek	127	36.1
Sınıf	2. sınıf	107	30.4
	3. sınıf	63	17.9
	4. sınıf	182	51.7
PİY bilme durumu	Evet	279	79.3
	Hayır	73	20.7
PİY ile ilgili eğitim alma durumu	Evet	92	26.1
	Hayır	260	73.9
Afet yaşama durumu	Evet	98	27.8
	Hayır	254	72.2
Afet yaşayan katılımcıların PİY hizmeti alma durumu*	Evet	36	36.7
	Hayır	62	63.3
Afette gönüllü olma durumu	Evet	106	30.1
	Hayır	246	69.9
Gönüllü olan katılımcıların PİY uygulama durumu**	Evet	56	52.8
	Hayır	50	47.2
Afetlerde PİY uygulamasını gerekli olduğunu düşünme	Evet	342	97.2
	Hayır	10	2.8
AYAY bölüm müfredatında Afetlerde PİY zorunlu dersinin olması gerektiğini düşünme	Evet	324	92.0
	Hayır	28	8.0
Herhangi bir afete müdahale sırasında PİY uygulama konusunda yeterli hissetme durumu	Evet	140	39.8
	Hayır	212	60.2
Yaş ($X \pm SS$)		21.74 $\pm$ 1.723	
PİY Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği ($X \pm SS$)		130.98 $\pm$ 21.31	

PİY: Psikolojik ilk yardım * Daha önce afete maruz kalan 98 katılımcı üzerinden analiz edildi. ** Daha önce herhangi bir afette gönüllü olarak yer alan 106 katılımcı üzerinden analiz edildi.

Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği toplam puan dağılımları Tablo 4'te verilmiştir. Buna göre katılımcılarının sınıfı, PİY ile ilgili eğitim alma durumu, afette gönüllü olarak görev alma durumu, afetlerde PİY zorunlu dersinin olması gerektiğini düşünme durumu ve PİY uygulama konusunda yeterli hissetme durumlarına göre Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlikleri puanlarına bakıldığında gruplar arasında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Farkı yaratan grupları tespit etmek için uygulanan Bonferroni testine göre 4. Sınıfta öğrenim

gören öğrencilerin PİY uygulama öz yeterlik puanları 2. ve 3. Sınıfta öğrenim gören öğrencilere oranla anlamlı olarak daha yüksektir. Ayrıca daha önce psikolojik ilk yardım konusunda herhangi bir eğitim alanların, afet gönüllüsü olanların, afetlerde PİY dersini zorunlu olması gerektiğini düşünenlerin ve afetlerde PİY uygulama konusunda kendini yeterli hissedenlerin öz yeterlik puanları anlamlı olarak daha fazladır. Bununla birlikte daha önce afete maruz kalan ve bu afet sırasında PİY hizmeti alan katılımcıların da öz yeterlik puanları anlamlı olarak daha fazladır.

Tablo 4. Katılımcıların sosyo-demografik özelliklerine göre psikolojik ilk yardım uygulama öz yeterlik puanlarının karşılaştırılması

Değişkenler		$\bar{X}$	SS	Test değeri	p
Cinsiyet	Kadın	131.08	21.63	0.115**	0.908
	Erkek	130.81	20.79		
Sınıf	2. sınıf	125.04	21.04	9.933***	0.000* 4>3, 4>2
	3. sınıf	127.25	18.97		
	4. sınıf	135.71	21.22		
PİY bilme durumu	Evet	132.07	21.43	1.876**	0.061
	Hayır	126.83	20.42		
PİY ile ilgili eğitim alma durumu	Evet	138.17	20.52	3.838**	0.000*
	Hayır	128.44	21.03		
Afet yaşama durumu	Evet	132.40	18.51	0.778**	0.437
	Hayır	130.43	22.30		
Afet yaşayan katılımcıların PİY hizmeti alma durumu	Evet	140.50	21.15	3.481**	0.000*
	Hayır	127.71	15.07		
Afetlerde gönüllü görev alma durumu	Evet	134.76	21.72	2.196**	0.029*
	Hayır	129.36	20.96		
Gönüllü olan katılımcıların PİY uygulama durumu	Evet	137.80	23.15	1.534**	0.128
	Hayır	131.36	19.68		
Afetlerde PİY uygulamasını gerekli olduğunu düşünme	Evet	131.27	21.34	1.476**	0.141
	Hayır	121.20	18.30		
AYAY bölüm müfredatında Afetlerde PİY zorunlu dersinin olması gerektiğini düşünme	Evet	131.64	21.22	1.974**	0.049*
	Hayır	123.39	21.25		
Herhangi bir afete müdahale sırasında PİY uygulama konusunda yeterli hissetme durumu	Evet	139.04	22.29	6.051**	0.000*
	Hayır	125.67	18.88		

* $p<0.05$, **Bağımsız t testi, ***Tek yönlü varyans analiz

Katılımcıların Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz Yeterlik Ölçeği puanını etkileyen bağımsız değişkenleri değerlendirmek için oluşturulan doğrusal regresyon modeline ait sonuçlar Tablo 5'te sunulmuştur. Buna göre kurulan regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıydı ($F=8.359$; $p<0.001$) ve ölçek puanının %12.8'i bağımsız değişkenlerle birlikte açıklanmıştır. Analiz sonucuna göre 4.

sınıfların ölçek puanı diğer sınıflara göre 6.018 daha yüksektir. Ayrıca herhangi bir afete müdahale sırasında PİY uygulama konusunda kendini yeterli hisseden katılımcıların ölçek puanı yeterli hissetmeyenlere göre 9.986 puan daha yüksektir. Diğer değişkenlerin ise ölçek puanı üzerinde anlamlı bir etkisi kaydedilmemiştir.

Tablo 5. Katılımcıların psikolojik ilkyardım uygulama öz yeterlik ölçeği puanlarını etkileyen bağımsız değişkenlerin doğrusal regresyon ile analizi

	B (Alt-Üst Sınır)	SH	Beta	t	p	VIF
(Sabit)	117.370 (109.634-125.106)	3.933		29.843	.000*	
Sınıf (Referans:2. Sınıf)						
3. Sınıf	-.798 (-7.37-5.641)	3.274	-.014	-.244	.808	1.400
4. Sınıf	6.018 (0.870-11.166)	2.618	.141	2.299	.022*	1.521
PİY ile ilgili eğitim alma durumu (Referans: Hayır)	3.705 (-1.493-8.903)	2.643	.077	1.402	.162	1.199
Afet yaşayan katılımcıların PİY hizmeti alma durumu (Referans: Hayır)	5.904 (-1.278-13.086)	3.651	.084	1.617	.107	1.088
Afetlerde gönüllü görev alma durumu (Referans: Hayır)	2.685 (-2.080-7.451)	2.423	.058	1.108	.269	1.099
AYAY bölüm müfredatında Afetlerde PİY zorunlu dersinin olması gerektiğini düşünme (Referans: Hayır)	4.666 (-3.307-12.639)	4.054	.059	1.151	.251	1.070
Herhangi bir afete müdahale sırasında PİY uygulama konusunda yeterli hissetme durumu (Referans: Hayır)	9.986 (5.402-14.569)	2.330	.230	4.285	.000*	1.157
R=0.381 R ² = 0.145 Düzeltilmiş R ² = 0.128 F=8.359 p<0.001						

* İstatistiksel anlamlılık p < 0.05 B: Standardize edilmemiş regresyon katsayısı; SH: Standart hata; Beta (β): Standardize edilmiş regresyon katsayısı; VIF: Varyans büyütme faktörü

Tartışma

Günümüzde yıkıcı etkileri ile daha sık karşılaştığımız ve fiziksel hasardan daha çok psikolojik hasara sebep olan afetlerin, psikolojik etkilerini azaltmak, psikolojik dayanıklılığı arttırmak ve mental sağlığı korumak için PİY uygulamasını önemi sıklıkla vurgulanmaktadır.³⁻⁵ Bu bağlamda PİY uygulama öz yeterliğe sahip insan kaynağının geliştirilmesinin gerekliliği ile birlikte, AYAY öğrencilerinin PİY uygulama öz yeterliklerinin değerlendirildiği bu çalışmada, öğrencilerin PİY uygulama öz yeterlik toplam puanlarının çok yüksek seviyede olmadığı tespit edilmiştir. Gelecekte profesyonel olarak afete müdahalede görev alacak olan bu öğrencilerin, afet sonrası psikolojik tepkileri tanınması, uygun müdahaleleri yapması, psikolojik ilk yardımı uygulaması, gelişebilecek riskleri ve travmatik tepkilerin kronikleşmesini önleyecek öz yeterliğe sahip olması, psikolojik olarak dayanıklı toplumların inşası için çok önemlidir.⁴ Yapılan çalışmalar da, afetlerde PİY uygulamasının bireylerin dayanıklılığını arttırdığını göstermektedir.⁷⁻⁹ Dolayısıyla AYAY öğrencilerinin PİY uygulamasında öz yeterliklerinin geliştirilmesi gerekliliği çalışmanın önemli bir sonucu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Afetlerde psikolojik müdahaleyi yapacak bireylerin, afet mağdurlarının travmasını yönetme konusunda hazırlıklı ve eğitilmiş olması gerekmektedir.²² Bu bağlamda PİY eğitimi, farklı afetlere müdahale etme ve psikolojik sorunlara yanıt verme konusunda uygulayıcıların kapasitesini geliştirilmesine yardımcı olabilmektedir.²³ Birçok çalışmada, PİY eğitimlerinin bireylerin afete hazırlık algısını, PİY uygulama öz yeterliğini ve bilgi düzeyini olumlu yönde etkilediği, bu sebeple de sahada görev alacak olan öğrencilere veya personellere PİY eğitimlerinin verilmesi önerilmektedir.^{4,6,24,25} Buna göre Kılıç ve Şimşek tarafından yapılan çalışmada PİY eğitiminin deneklerin afete hazırlık algısının yanı sıra genel öz yeterlik algısını da olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir.⁴ Bir başka çalışmada geliştirilen PİY simülasyon eğitim programı, katılımcıların PİY uygulamasına yönelik öz yeterliğini, performans yeterliliği ve bilgi düzeyini arttırmıştır.⁶ Everly ve ark.'nın sağlık personellerinin yanı sıra büro personeli, güvenlik personeli gibi farklı iş kolunda yer alan yaklaşık 1500 kişiyle yapmış oldukları çalışmada, PİY eğitimi sonrasında katılımcıların PİY müdahalelerini uygulama konusundaki öz yeterlik algılarında artış olduğu bildirilmiştir.²⁵

Nitekim bu çalışmada, öğrencilerin çoğunluğunun PİY ile ilgili herhangi bir eğitim almadıkları ve yarısından fazlasının ise herhangi bir afete müdahale sırasında PİY uygulama konusunda kendini yeterli hissetmediği tespit edilmiştir. Bununla birlikte çalışmada daha önce PİY eğitimi alanların ve afete müdahale PİY uygulama konusunda kendini yeterli hissedenlerin öz yeterlik puanlarının anlamlı olarak daha yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Bu bulgu literatürle uyumludur. Bu konuda hemşirelik lisans öğrencileri üzerine yapılan çalışmada daha önce PİY eğitimi alanların PİY uygulama öz yeterlik puanları anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur.²⁶ Hemşireler üzerinde yapılan başka bir çalışmada ise aynı şekilde PİY eğitimi almış olan hemşirelerin PİY uygulama öz-yeterlik ölçeği puan ortalamalarının, eğitim almayanlara göre anlamlı derecede yüksek olduğu bulunmuştur.²⁴

Çalışmaya dahil edilen 2., 3., ve 4. sınıfların PİY uygulama öz yeterlikleri değerlendirildiğinde 4. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerin öz yeterlik puanları 2. ve 3. Sınıfta öğrenim gören öğrencilerden anlamlı olarak daha yüksektir. Bunun temel sebebinin 4. Sınıf öğrencilerinin acil yardım ve afet yönetimi ile ilgili temel teorik bilgi almış olmaları ve daha çok sahada uygulamaya çıkmaları olduğu düşünülmektedir. 4. sınıf öğrencilerinin afetler konusunda farkındalıklarının ve yeterliklerinin daha yüksek olmasının, PİY uygulama öz yeterliğini olumlu etkilediği düşünülmektedir. Çalışma bulgusuna karşın yapılan bir başka çalışmada ise hemşirelik lisans öğrencilerinin sınıf değişkeni ile PİY uygulama öz yeterlik puanı arasında anlamlı bir farklılık bulunamamıştır.²⁶ Bu farklılık AYAY öğrencileri ile hemşirelik öğrencilerinin afetlere yönelik müfredatlarının çok daha farklı olmasından kaynaklanabilir.

Afetlerde psikolojik ilk yardıma yönelik kılavuzların bulunmasıyla birlikte, bu kılavuzlarda yer alan yaklaşımların farklı popülasyonlara ve ortamlara nasıl uyarlanabileceği ve uygulanabileceği konusunda bilgi eksikliği olduğu çalışmalarda belirtilmektedir.^{13,27} Bu duruma çözüm önerisi olarak hemşirelik

öğrencileri üzerine yapılan çalışmada, hemşirelik bölüm müfredatında PİY eğitim modülünün gerekliliğini vurgulamıştır.⁴ Nitekim bu çalışmada da öğrencilerinin tamamına yakını AYAY bölüm müfredatında afetlerde PİY dersinin zorunlu olması gerektiğini belirtmiş ve bu öğrencilerin PİY uygulama öz yeterliği anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Diğer taraftan müfredata eklenecek PİY eğitimlerinde, öz yeterliliğin ve bilgi düzeyinin gelişmesinde önemli etkileri olması sebebiyle özellikle simülasyon programı ile geliştirilen tekrarlanabilen eğitimler de çalışmalarda önerilmektedir.^{6,28-30}

Bu çalışmada, daha önce afetlerde gönüllü olarak görev almak, PİY uygulama öz yeterliğini etkileyen bir diğer değişken olarak belirlenmiştir. Bunun temel sebebi olarak, afetlerde gönüllü olarak görev alma deneyiminin, afet bilincini ve afetlere karşı hazırlıklı olma algısını arttıracak ve bu durumun da öz yeterliği olumlu etkilemiş olabileceği varsayılmaktadır. Fakat literatürde bu varsayımı destekleyecek ya da hatalı olduğunu kanıtlayacak herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Dolayısıyla gelecek çalışmalarda, afetlerde gönüllü olarak görev almak, afet bilincini, afetlere karşı hazırlıklı olma algısı ve PİY uygulama öz yeterliği arasındaki ilişkinin incelenmesi önerilmektedir.

Çalışmada elde edilen sonuçlar değerlendirildiğinde, afetlere dirençli ve sağlıklı toplumları oluşturabilmek adına PİY uygulama öz yeterliğine sahip insan kaynağını oluşturmak en önemli adımlardan biridir. Bunun için toplumların PİY müdahalelerini ulusal acil müdahale planına dahil etmesi ve PİY eğitimlerinin yaygınlaştırılması önerilmektedir. Özellikle afetlere müdahalede görev alacak olan meslek gruplarının bölüm müfredatlarına standart PİY eğitim modülünün oluşturulması, ilgili bölümlerin müfredatında zorunlu hale getirilmesi ve PİY müdahalelerine yönelik tekrarlanan uygulamalı simülasyon eğitimlerinin verilmesi çalışma kapsamında önerilmektedir.

Çalışmanın Kısıtlılıkları: Çalışmada, sadece bir üniversitenin AYAY bölümü öğrencilerini kapsamı, 1. Sınıf bölüm öğrencilerinin çalışma dışında tutulması ve verilerin öğrencilerin öz bildirimlerine dayanması sebebiyle genellenebilirliğinin sınırlı olması çalışmanın en önemli kısıtlılığıdır.

Yazar Katkısı: GŞ: Tasarım, Literatür Taraması, Veri Toplama, Veri Analizi, Makale Yazımı.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması bulunmamaktadır.

Teşekkür: Çalışmaya katılarak bilimsel katkıda bulunan tüm öğrencilere teşekkür ederim.

Mali Destek: Bu çalışmanın hiçbir aşamasında herhangi bir kurumdan veya kişiden herhangi bir mali destek alınmamıştır.

Kaynaklar

1. CRED. *CRED Crunch 74 - Disaster Year In Review 2023*; 2024. Accessed May 23, 2024. https://files.emdat.be/reports/2023_EM DAT_report.pdf
2. AFAD. *06 Şubat 2023 Pazarcık-Elbistan Kahramanmaraş (Mw: 7.7 – Mw: 7.6) Depremleri Raporu*; 2023. Accessed May 23, 2024. https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Kahramanmaraş%20%20Depremleri_%20On%20Değerlendirme%20Raporu.pdf
3. Everly GS, Barnett DJ, Sperry NL, Links JM. The use of psychological first aid (PFA) training among nurses to enhance population resiliency. *Int J Emerg Ment Health*. 2010;12(1):21-31.
4. Kılıç N, Şimşek N. The effects of psychological first aid training on disaster preparedness perception and self-efficacy. *Nurse Educ Today*. 2019;83:104203. doi:10.1016/j.nedt.2019.104203
5. Kiliç BN, Şimşek N. Development study of psychological first aid application self-efficacy scale. *Perspect Psychiatr Care*. 2022;58(4):1665-1679. doi:10.1111/ppc.12975
6. Park JS, Choi YJ. The Effect of a Simulated Fire Disaster Psychological First Aid Training Program on the Self-efficacy, Competence, and Knowledge of Mental Health Practitioners. *Disaster Med Public Health Prep*. 2022;16(1):102-108. doi:10.1017/dmp.2020.184
7. Eweida RS, Rashwan ZI, Khonji LM, Shalhoub AAB, Ibrahim N. Psychological first aid intervention: rescue from psychological distress and improving the pre-licensure nursing students' resilience amidst COVID-19 crisis and beyond. *Sci Afr*. 2023;19. doi:10.1016/j.sciaf.2022.e01472
8. Edwards LR. An Examination of Resilience over Time Between Men and Women in Psychological First Aid. *Honors Theses*. Published online April 5, 2018. doi:https://dx.doi.org/10.32597/honors/184/
9. Hechanova MaR, Manaois JO, V. Masuda H. Evaluation of an organization-based psychological first aid intervention. *Disaster Prev Manag Int J*. 2019;28(3):401-411. doi:10.1108/DPM-10-2018-0330
10. Shannon MER. Early psychosocial intervention after disaster: Psychological first aid. *Health Emerg Disaster Nurs*. 2015;2(1):3-6. doi:10.24298/hedn.2015-2.3
11. Polat I, Anuk D, Özkan M, Bahadır G. Mental health in the aftermath of disasters; psychological effects, treatment approaches and coping. *J Istanbul Fac Med*. 2023;86(4):393-401. doi:10.26650/IUITFD.1322896
12. Brymer MJ, Jacobs A, Layne CM, et al. Psychological First Aid: Field Operations Guide: 2nd Edition. Published online 2006. doi:10.1037/e536202011-001
13. Kim EY, Han SW. Development of Psychological First Aid Guidelines for People Who Have Experienced Disasters. *Int J Environ Res Public Health*. 2021;18(20):10752. doi:https://doi.org/10.3390/ijerph182010752
14. Vernberg EM, Steinberg AM, Jacobs AK, et al. Innovations in disaster mental health: Psychological first aid. *Prof*

- Psychol-Res Pract.* 2008;39(4):381-388. doi:10.1037/a0012663
15. World Health Organization, War Trauma Foundation, World Vision International. Psychological first aid: Guide for field workers. Published online 2011. <https://www.who.int/publications/i/item/9789241548205>
 16. Demircioglu M, Seker Z, Aker AT. Psychological First Aid: Objectives, Practicing, Vulnerable Groups and Ethical Rules to Follow. *Curr Approaches Psychiatry.* 2019;11(3):351-363.
 17. Sargın N, Demirelli MA. Psikososyal Destek ve Psikolojik İlk Yardım. *Curr Res Rev Psychol Psychiatry.* 2023;3(2):81-92.
 18. Hobfoll SE, Watson P, Bell CC, et al. Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: empirical evidence. *Psychiatry.* 2007;70(4):311-346. doi:10.1080/00332747.2021.2005387
 19. Dieltjens T, Moonens I, Van Praet K, De Buck E, Vandekerckhove P. A Systematic Literature Search on Psychological First Aid: Lack of Evidence to Develop Guidelines. *PLoS ONE.* 2014;9(12):e114714. doi:10.1371/journal.pone.0114714
 20. Fox JH, Burkle FM, Bass J, Pia FA, Epstein JL, Markenson D. The Effectiveness of Psychological First Aid as a Disaster Intervention Tool: Research Analysis of Peer-Reviewed Literature From 1990-2010. *Disaster Med Public Health Prep.* 2012;6(3):247-252. doi:10.1001/dmp.2012.39
 21. Büyüköztürk Ş. *Sosyal Bilimleri İçin Veri Analizi El Kitabı İstatistik Araştırma Deseni-SPSS Uygulamaları ve Yorum.* 28. Baskı. Pegem Akademi; 2020.
 22. Shah K, Bedi S, Onyeaka H, Singh R, Chaudhari G. The Role of Psychological First Aid to Support Public Mental Health in the COVID-19 Pandemic. *Cureus.* 2020;12(6):e8821. doi:10.7759/cureus.8821
 23. Said NB, Molassiotis A, Chiang VCL. Psychological first aid training in disaster preparedness for nurses working with emergencies and traumas. *Int Nurs Rev.* 2022;69(4):548-558. doi:10.1111/inr.12749
 24. Kiliç Bayageldi N, Kaloğlu Binici D. Psychological first aid practice self-efficacy of nurses in disasters. *Nurs Health Sci.* 2024;26(1):e13093. doi:10.1111/nhs.13093
 25. Everly GSJ, O. Lee McCabe, Semon NL, Thompson CB, Links JM. The Development of a Model of Psychological First Aid for Non-Mental Health Trained Public Health Personnel: The Johns Hopkins RAPID-PFA. *J Public Health Manag Pract.* 2014;20:S24. doi:10.1097/PHH.0000000000000065
 26. Ediz Ç, Yanık D. Hemşirelik Öğrencilerinin Psikolojik İlk Yardım Uygulama Öz yeterlik Düzeyleri ve Mental İyi Oluşlarının Belirlenmesi: Çok Merkezli Tanımlayıcı Bir Çalışma. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilim Derg.* 2024;13(1):193-202. doi:10.37989/gumussagbil.1275515
 27. Wang L, Norman I, Xiao T, Li Y, Leamy M. Psychological First Aid Training: A Scoping Review of Its Application, Outcomes and Implementation. *Int J Environ Res Public Health.* 2021;18(9):4594. doi:10.3390/ijerph18094594
 28. Choi YJ, Jung HS, Choi EJ, Ko E. Disaster Healthcare Workers' Experience of Using the Psychological First Aid Mobile App During Disaster Simulation Training. *Disaster Med Public Health Prep.* 2023;17:e55. doi:10.1017/dmp.2021.308
 29. Kang JY, Choi YJ. Effects of a psychological first aid simulated training for pregnant flood victims on disaster relief worker's knowledge, competence, and self-efficacy. *Appl Nurs Res.* 2021;57:151348. doi:10.1016/j.apnr.2020.151348
 30. Kim H won, Choi YJ. A simulation-based nursing education of psychological first aid for adolescents exposed to hazardous chemical disasters. *BMC Med Educ.* 2022;22(1):93. doi:10.1186/s12909-022-03164-6